

Emlékkönyv a legelső magyar nyelvű reáliskoláról

A belvárosi hetvenöt éves Eötvös József-reáliskola érdekes története

Erődi Kálmán dr. igazgató, tankerületi királyi főigazgató és Bodnár Gyula dr. tanár szerkesztésében, Sipőcz Gyula dr. székesfővárosi polgármester, Purebl Győző dr. székesfővárosi tanácsnok, Pintér Jenő budapesti tankerületi királyi főigazgató, Schimanek Emil műegyetemi tanár, az Eötvös Reáliskola Barátai Egyesülete elnökének előljáró irásaival, a magyar oktatásügy multjából és jelenéből gyönyörű iskolai monografia jelent meg: „A hetvenöt éves „Eötvös József” Reáliskola Emlékkönyve” mű aranykapcsos és aranyveretű keretében. Erről, a kiállítására remekes, tartalmilag lekötő és minden tekintetből nagyon tanulságos műről méltán írta a tudós piarista Kornis Gyula egyetemi tanár, államtitkár, hogy ez „a legszebb magyar iskolai monografia”. Midőn a képekkel, rajzokkal színesített díszes albumban lapozgatók, valóban nemcsak a megszerkesztés alaposságát, sok tudását és nemes izlését kell csodálnom, hanem magával ragad, visz, lebilincsel, elmélyít, könnyekre is fakaszt a hatalmas könyv minden sorából kisugárzó őszinte nagy szeretet feltárásával és lelünkbe égetésével a magyar előretörés eme temérdek nagyszerű bizonyága.

A kedves könyv következőleg tagozódik: Bevezetés (Erődi Kálmán), — Iskolánk keletkezése (Erődi Kálmán), — Az első ötven esztendő története (I. A német reáliskola 1855—1861, II. A hatosztályu magyar főreáliskola 1861—1875, III. A nyolcosztályu főreáliskola 1875—1905, IV. Az iskola félszázados jubileuma, Seregy Lajos), — Az utolsó huszonöt év története (I. Az átmeneti korszak 1905—1910, II. dr. Kopp Lajos igazgatósága. A béke évei 1910—1914, III. A háború és az összeomlás 1914—1919, IV. A

restauráció évei 1919—1924, V. dr. Erődi Kálmán igazgatósága. Az iskola jelenkora 1924—1930. dr. Bodnár Gyula), — Iskolánk a világháboruban dr. Kertész Manó), — Az iskolánkban tanító tanárok lexikona a legrégebbi időktől napjainkig (szerkesztette: dr. Buzás Viktor, Flóri Miklós és dr. Medvigy Cyrill), — Jeleseink lexikona (szerkesztette: dr. Kertész Manó és dr. Lehel István), és végül „Az iskola volt tanítványai” végtelenül érdekes fejezet a sok ezernyi névvel és a legváltozatosabb hivatás, foglalkozás megjelölése mellett. Szerkesztés, megírás, adatgyűjtés mind tökéletes, teljes elismerésemellett.

★

A reáliskolák meghonosítása összefügg Széchenyi fellépésével. Művelt iparosokat, kereskedőket kívántak nevelni. Pozsonyban már 1842-ben volt németnyelvű reáliskola, Pest 1847-ben létesített ilyent. A piaristák munkássága hozzáfűződik az első pesti reáliskolához. A mostaninak az alapját 1855-ben, a Bach-korszokban alapozták meg idevezényelt német és cseh tanárokkal. E latinmentes, gyakorlatias irányú iskolát a germanizálás céljaira törekedtek kihasználni. A Kohlbacher-későbbi Zöld-kert-, mai Reáltanoda-utcai várszerű öreg iskolába 1857 őszén költöztek be. Preyss Móríc az iskola első kémia tanára itt mutatta be az olajvilágításhoz szokott pesti közönségnek először a gázvilágítást... 1860—1861-ben már ott tartott az iskola, hogy diákjai kuruc- és labancsportra szakadtak. A magyarnyelvű tanításért lelkesedő kurucok a tízperces szünetek alatt birokra mentek s el-elverték a némethez ragaszkodó labanc diákokat s mivel a pesti községtanács és a megszavaztatott érdekelt szülők többsége is a magyar nyelvű oktatást akarta, az osztrák és cseh tanárok kénytelenek voltak távozni végkielégítéssel. 500 tanulóval, a kitűnő és lelkes Ney Ferenc igazgatója alatt megnyílt a magyarnyelvű iskola. A sujtásos magyar ruhába, csizmába öltözött s az egyedüli borotváltarcu pap, Szabóky Adolf kivételével körszakállas,

drága tanári kar együtt a fényképen a „hét magyar” ősökre emlékeztet. A „Pestvárosi nyilvános főreáltanoda” ekkor és ekként lett a legelső magyar reáliskola. Pilisi Ney Ferenc, az orvosdoktor és fiúnevelőintézet tulajdonos Mihálka Antal, a piarista Szabóky Adolf dr., a budapesti katólikus legényegylet alapítója, az asztaloslegényből színműrővé lett Csepreghy Ferenc felfedezője, az akadémiai tag, csillagász és matematikus dr. Kondor Gusztáv, a gépész és építőmérnök, volt 48-as honvéd Ternyei Ferenc, a történész, bölcsész Kudelka István dr., a fizikus és természettanító nemespáni Hannar Leó, a német nyelvész Felsmann József, a vegyész-tudós Preysz Móríc, a pesti vízvezeték létrehozója, a „pasztörizálás” tulajdonképpeni feltalálója (fáradozott, hogy a tokaji bor tengerentúl is szállítható legyen), a rajongó magyar történeti és népeleti festőművész Szemlér Mihály voltak az első magyarnyelvű reáliskola első magyar tanárai.

Azóta olyan ragyogó sorozat támadt utána, hogy a tudomány és hazafiasság tekintetéből a legelső tanáraink közé tartoznak: az olasz volt 48-as rab, akadémikus Barsi (Neumann) József egykori bicskei plébános, kinek Kossuth Lajos adta a Barsi nevet, a történetíró dr. Baróti Lajos, Báthory Nándor igazgató, a Kisludista, Akadémista Bayer József, a három Erődi-Harrach (a 87 éves orientalista, költő, tudós, a Petőfi-társasági alapító, tankerületi ny. főigazgató dr. Erődi-Harrach Béla, az énektanár, karnagy, nótaszerző Erődi (Harrach) József, aki az iskolában az éneket, zenét megalapozta, dr. Erődi (Harrach) Kálmán a jelenlegi kiváló igazgató, földrajzíró, tudós, aki diplomás tanító, polgári iskolai, középiskolai tanár, jogász egyszemélyben, Günther Antal dr. (volt miniszter, kuriai elnök), a kalandos regényhősnek beillő volt tengerész, festő, író, nyelvész Győrök Leó György, Horváth Ciryll irodalomtörténetíró, a Petőfi-társasági ismert kritikus, műtörténész, Keresztessy József, a magyar vivás megteremtője, a tragikus sorsu dr. Király

György, Langer József zeneművész-tanár az első magyar dalárda alapítója, Péterfy Jenő filozófiai és irodalomtörténeti író, Pósa Lajos, a költő, Riedl Frigyes esztétikus, irodalomtörténetíró, dr. Szinnyi József nyelvész, az Akadémia egykori főtitkára, dr. Tolnai Lajos költő, regényíró, a komáromi 48-as honvéd tüzérőrnagy. Turcsányi József és még sokan mások a magyar nevelés legjelesebbjei közül említhetők. A mostani tanári kar a tetterős Erődi Kálmán főigazgató és a régi hűségese Krausz Vilmos dr. helyettes-igazgató vezetésével a nagy elődökhöz és nemes hagyományokhoz méltólag tölti be a „katedrát”. Az iskola jelesebb tanítványai közül elég felemlíteni az Alpár Ignác műépítész, Gerster Kálmán építész, Greguss Imre festő, Györgyi Dénes műépítész, Hubay Jenő zeneművész, László Fülöp festőművész, Lechner Ödön műépítész, dr. Liebermann Leó orvosprofesszor, Miklós Ödön államtitkár, Pecz Samu műépítész-professzor, Röck István gépgyáros, Schulek Frigyes műépítész-professzor, Steindl Imre műépítész-professzor, Tölgyessy Artur festőművész, Zala György szobrász, a nagy rajzoló Garay János, Zipernovszky Ferenc tudós-mérnök feltaláló neveit.

★

Az iskola Szűz Máriás, Szent Imrész öreg zászlója még 1864-től származik. Szinte legendaszamba megy az is, hogy Hamar Leó fizikatanár 1865-ben a villamosvilágításról tartván előadást, előadása végén a „város-ház erkélyéről vakító ivfénnyel” világította be a városháza előtti teret, tíz évvel később pedig Anjeszky Lipót tanár az iskola épületében bemutatta — a telefont, s Kammermayer Károly polgármester és több városi szenátor ugyanakkor örömmel és nagy érdeklődéssel használták az első magyar telefonkészüléket. Egyidőben Munkácsy Mihály is festette nagyvásznaít az öreg iskola rajztermében. A IV. kerületi reáliskola tanítványainak egyesületét 1905-ben alapították meg. Egy Szilágyi nevű belvárosi gazdag magyar gombkötőmester az iskolára

Magyarok 1921
juni 11